Test pit 2 (3 x 1 m, Fig. 4), excavated on the submerged shore of the island, yielded 22 piles implanted in the lakebed. A total of 129 piles were recorded in the surrounding area during the survey of the island (Fig. 5). The evidence suggests that a fortified Bronze Age settlement was established on the island, encircled by a palisade; some piles may have served a fishing-related function. AMS ^{14}C dates obtained from five samples place the broadest range of the settlement occupation period at 794–541 BC.

The results of this archaeological research are important for the study of the anthropogenic contexts of the lakes in NE Lithuania along a possible communication route between the Nemunas and Daugava River basins. Furthermore, the results provide more detailed data on Bronze Age lake settlements.

Karolis Duderis

Zervynų senovės gyvenvietė

2022 m. Zervynų kaimo gyvenvietės (UK 10305) ir senovės gyvenvietės (UK 3668) teritorijose (Varėnos r., Marcinkonių sen.), Ūlos gatvėje, planuotos tiesti elektros trasos vietoje, atlikti žvalgomieji tyrimai, kurių metu ištirti 22 šurfai (22 m^2 bendro ploto) ir dvi žvalgomosios perkasos (20 m^2 bendro ploto).

Rašytiniuose šaltiniuose Zervynų kaimas pirmąkart paminėtas 1742–1748 m. Merkinės gimimo metrikų knygose, kai užregistruota 10 naujagimių iš Zervynų. 1765 m. inventoriuje pažymima, kad kaime gyveno apie 13 šeimų. Kadangi tai jau visai nemažai, manoma, kad kaimas galėjo būti įkurtas kiek anksčiau, t. y. XVII a. pabaigoje–XVIII a. pradžioje (Tyla A. Iš kaimo istorijos, *Zervynos*. Vilnius, 1964, p. 45–64).

XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje Zervynose rasta akmens amžiaus titnago radinių, kurie pateko į V. Šukevičiaus kolekciją. 1953, 1955, 1956 ir 1958 m. Zervynų apylinkių smėlynuose paviršinius titnago radinius rinko K. Jablonskis. Šie visi radiniai priskiriami mezolito ir neolito laikotarpiams (Rimantienė R. Pirmykštis Zervynų apgyvendinimas, *Zervynos*. Vilnius, 1964, p. 30–45).

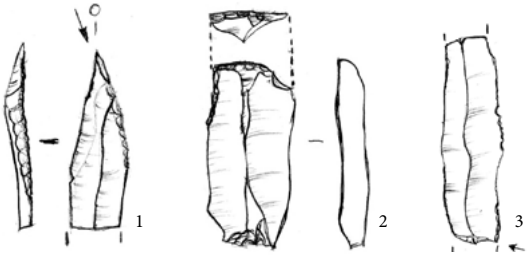
Apibendrinta informacija apie Zervynų kaimo apylinkėse rastas akmens amžiaus gyvenvietes ir radimvietes su titnago radiniais ir keramikos šukėmis pateikė R. Rimantienė. Čia aprašomos 8 radimvietės (nurodant artimiausias sodybas, vandens telkinius), kuriose rasta akmens amžiui būdingų titnago dirbinių (gremžtukų, rėžtukų, mikrolitų, strėlių antgalių, neolitinės keramikos fragmentų ir kt.) (*LAA*, 1974, t. I, p. 79–80).

2016 m. senovės gyvenvietės teritorijoje archeologinius tyrimus vykdė M. Grikpėdis. Nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio storis šioje vietoje yra nuo 20–30 cm iki 1,5 m. Aptikti horizontai priklauso dviem skirtingos chronologijos apgyvendinimo etapams. Pirmasis, priešistorinis, datuojamas vėlyvuoju akmens amžiumi (t. y. laikotarpiu nuo 5000 m. pr. Kr.) ir bronzos amžiumi, o antrasis, istorinis, datuojamas nuo XVIII–XIX a. (pagal rastas apžiestos keramikos šukes) (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 22–24). 2021 m. Ūlos g. 37 sklype archeologinius tyrimus atliko R. Jonaitis. Sklypo Š dalyje prie pat Ūlos šlaito (šurfai 13, 14, 16) fiksuotas nuo 20 cm (šurfas 13) iki 80 cm (šurfas 16) storio gelsvas smėlis. Šiuose šurfuose virš gelsvo smėlio aptikta titnaginių radinių – skelčių, nuoskalų, datuojamų akmens ir bronzos amžiais. Šurfe 14, gelsvo smėlio sluoksnyje, 55–60 cm gylyje, fiksuotas 50x50 cm dydžio tamsiai pilkos žemės objektas. Šiame objekte aptikta keliolika titnaginių nuoskalų. Šurfuose 17–19 rasta kele-

1 pav. Perkasoje 1 rasta lipdytinė keramika brūkšniuotu paviršiumi. K. Duderio nuotr.

Fig. 1. Hand-thrown brushed pottery sherd found in Trench 1.

2 pav. Perkasoje 1 rasti titnaginiai dirbiniai: 1 – lancetas; 2 – galinis gremžtukas; 3 – peiliukas. G. Slah pieš.

Fig. 2. Flint artefacts from Trench 1: 1 – lanceolate; 2 – end scraper; 3 – knife.

tas atsitiktinių titnaginių dirbinių, kurių vienas – įkotinis antgalis, spėjama, priklausantis Arensburgo (11000–9000 m. pr. Kr.) kultūrai (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 36–37).

2022 m. vykdytų tyrimų metu kastuose šurfuose archeologiniu požiūriu vertingo kultūrinio sluoksnio ar radinių neaptikta. Fiksuoti natūraliai susiformavusio grunto sluoksniai. Šurfuose 3–7, tirtuose Pavilnio upelio dešiniajame ir kairiajame krantuose, fiksuotas 1,35–2 m storio viršutinis supiltinis sluoksnis ir po juo buvę upės sąnašų suformuoti smėlio ir molingo smėlio sluoksniai. Tirtuose šurfuose fiksuoti sąnašiniai sluoksniai rodo, kad šioje vietoje buvę dideli Pavilnio upelio potvyniai. Perkasos 2 vietoje 10–15 cm gylyje atidengtas įžemis. Radinių neaptikta.

Perkasoje 1, tirtoje Zervynų senovės gyvenvietės teritorijos R pusėje, fiksuoti du skirtingi neintensyvaus kultūrinio sluoksnio horizontai. Viršutinis tamsiai pilkos spalvos smėlingas horizontas slūgsojo iš karto po velėna ir buvo iki 15–20 cm storio. Šiame sluoksnyje rasta lipdytos, apžiestos keramikos fragmentų, kurie tipologiškai turėtų būti datuojami XVII–XIX a. ir traktuojami kaip kaimiškoji keramika. Taip pat aptikta natūralaus titnago ir trys titnaginės skeltės. Apatinėje šio horizonto dalyje perkasos Š pusėje vietomis išryškėjo degusio iškastinio dirvožemio tarpsluoksnis. Žemiau slūgsojo apatinis kultūrinio sluoksnio horizontas, kurį sudarė 20–25 cm storio geltonos spalvos smėlis. Šiame horizonte rasta apžiestos keramikos fragmentų, tipologiškai datuojamų XVII–XIX a. Kartu su šia vėlyva keramika rastas lipdytos keramikos lygiu paviršiumi fragmentas, tipologiškai datuojamas I tūkst. II puse–II tūkst. I puse. Taip pat rasta lipdytinės keramikos brūkšniuotu paviršiumi šukių (1 pav.), kurių molio masė liesinta smulkiu smėliu. Tipologiškai šie radiniai datuojami I tūkst. pr. Kr. II puse–I tūkst. pradžia. Rasta ir keletas šukių, kurių molio masė liesinta smulkiomis augalinėmis priemaišomis. Tai ankstyvajai Narvos kultūrai skirtinų indų šukės, datuojamos neolito pradžia. Be čia minėtų keramikos radinių, rasta natūralaus titnago fragmentų, titnaginių skelčių ir nuoskalų, keletas titnaginių peiliukų, galinis gremžtukas ir mikrolitinis dirbinys – lancetas (2 pav.). Įvertinus tipologinius ir technologinius dirbinių aspektus, jie datuojami mezolito pabaiga ir neolito pradžia.

Svarbu pažymėti, kad perkasoje 1 atidengti du skirtingi kultūrinio sluoksnio horizontai buvo smarkiai pažeisti erozijos, o jų radiniai tarpusavyje mechaniškai permaišyti. Dėl natūralių gamtinių procesų ir žmogaus ūkinės veiklos perkasoje aptikti radiniai fiksuoti įvai-

riuose gyliuose, kartu randant tiek vėlyvas buitinės keramikos šukes, datuojamas XVII–XIX a., tiek mezolito pabaigos ir neolito pradžios titnaginius dirbinius, pavienius keramikos fragmentus, tiek ir I tūkst. pr. Kr. II puse–I tūkst. pradžia datuojamas brūkšniuotosios keramikos šukes.

Atliktų tyrimų rezultatai leidžia daryti išvadą, kad Zervynų senovės gyvenvietė turėtų būti lokalizuojama Ūlos gatvės V pusėje, vietoje, kur šiuo metu užbrėžta saugoma teritorija. Gyvenvietės chronologija gana plati, t. y. pagal buitinės keramikos šukes, titnago dirbinius, galima išskirti tris skirtingus chronologinius laikotarpius: mezolito pabaiga ir neolito pradžia (pagal titnago radinius, pavienius keramikos radinius), I tūkst. pr. Kr. II pusė–I tūkst. I pradžia (pagal brūkšniuotosios keramikos radinius) ir XVII–XIX a. (pagal buitinės keramikos fragmentus, kurių molio masė liesinta vidutinio stambumo frakcijos mineralinėmis priemaišomis).

Zervynos Prehistoric Settlement

In 2022, a field survey was conducted in the modern-day village and prehistoric settlement of Zervynos (southern Lithuania, Varėna district), on Ūla Street. The survey comprised 22 test pits (22 m^2 in total) and 2 trenches (20 m^2 in total). Trench 1 contained a layer of turf with grey soil at a depth of 20–40 cm, which yielded assorted flint artefacts and household pottery sherds from the 17th–19th centuries. A yellow sand deposit with few artefacts was recorded at a depth of 40–65 cm; finds included hand-thrown brushed pottery sherds (500 BC–500 AD, Fig. 1), flint blades, flakes and single artefacts dating from the late Mesolithic to the early Neolithic (Fig. 2).

Lukas Gaižauskas

Gailiūnų 2 mezolito radimvietė

2022 m. mokslinio pažinimo tikslais vykdyti detalieji tyrimai Gailiūnų 2 akmens amžiaus radimvietėje, esančioje miške apie 600 m į ŠR nuo Gailiūnų kaimo (Vilniaus r., Mickūnų sen.). Radimvietė aptikta 2019 m. ieškant naujų akmens amžiaus objektų Veržuvos ir Puškarnios upelių aukštupiuose ir jų apylinkėse, vėliau pakartotinai žvalgyta 2021 m. (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 20–27; *ATL 2021 metais*, 2022, p. 26–30). Radimvietės atradimą paskatino jos vietoje iškirstas ir suartas miškas, dėl to buvo galima vizualiai žvalgyti paviršių. Kadangi radimvietės teritorija yra santykinai toli nuo upių ar ežerų, ji nebūtų laikyta perspektyvia žvalgyti kasiniais ar šurfais. Dėl savo geografinės situacijos, atstumo iki vandens telkinių radimvietė pasirodė neįprasta, bet 2022 m. pastebėtas 180 m į PR nuo radimvietės iš aukštumos šlaitų trykštantis nemažas šaltinis galbūt paaiškintų jos situaciją. 2019 ir 2021 m. radvietėje aptikta tik titnago skaldos, dirbinių ir akmens radinių, pasklidusių gana nedideliame plote, todėl iškelta prielaida, kad tai yra palyginti trumpu laikotarpiu egzistavusios mezolito stovyklos liekanos. Nusprendus šią prielaidą patikrinti ir siekiant ištirti galbūt vienalaikės mezolito stovyklos vidinę struktūrą ir buvo surengti detalieji tyrimai 2022 m.

Tyrimai pradėti ištiriant du 2x1 m dydžio šurfus V ir R paviršiaus radinių sankaupos dalyse, o iškart po jų pradėta tirti 18 m ilgio ir 2 m pločio perkasa 1 (1 pav.). Ji pamatuota taip, kad eitų daugmaž paviršiaus radinių sankaupos viduriu iš Š į P. Vėliau ištirtos nuo perkasos 1 į V atsišakojančios 8 m ilgio perkasos 2–4 ir į R atsišakojusi 7 m ilgio perkasa 5. Iš viso ištirtas 100 m^2 plotas. Iškasos buvo orientuojamos pagal